

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้นำสาระสำคัญของแนวคิดทฤษฎี และงานศึกษาที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย โดยแยกสาระสำคัญออกเป็น ดังนี้

1. แผนแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
3. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
4. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แผนแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ

แผนแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2544 - 2553) ซึ่งจัดทำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เสนอแนวนโยบายเชิงรุกในการบริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ โดยภาพรวม และเสนอแนวทางในการสร้างเอกภาพในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยระดมความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบของภาคเอกชน เพื่อความร่วมมือให้เกิดพื้นฐานที่มั่นคง สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่จะเพิ่มขึ้น 22.46 ล้านคนในปี 2553 และนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้นเป็น 72 ล้านคนในปี 2553 นโยบายที่สำคัญของแผนแม่บทนี้ ได้แก่ (ถาวรณี สวัสดิ์รักษ์ และคณะ, ม.ป.ป.)

1. พัฒนาให้ประเทศไทยคงความเป็นผู้นำทางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียอย่างต่อเนื่อง เพื่อก้าวสู่การเป็นระดับโลก
2. พัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้เป็นสาขาหลักทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญควบคู่ไปกับสาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม
3. เร่งรัดให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวออกสู่ภูมิภาคอื่น ๆ นอกเหนือจากเมืองท่องเที่ยวหลักในปัจจุบัน
4. ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ทันสมัย เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยมีความพร้อม ในการแข่งขันที่จะตามมาจากการเปิดเสรีทางการค้า

5. สนับสนุนให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีความพร้อม และเข้มแข็งในการบริหารจัดการ ในบริการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นโดยตรง

6. อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยให้คงความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ และสะท้อน ถึงความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยที่ชัดเจน

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญ ได้รับการเน้น ให้มีในกระบวนการท่องเที่ยวแนวใหม่ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรรวม ของระบบ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ครอบคลุมการมีส่วนร่วมขององค์กรอื่น ๆ ด้วย แต่ได้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่นในอันที่จะมีบทบาทในการกำกับ ดูแล และควบคุม การท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เห็น ศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนกับเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยในส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐจะอยู่ในฐานะ เป็นผู้รับทราบนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการ ส่วนระหว่างชุมชนกับหน่วยงานเอกชน จะอยู่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของฐานการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่จัดขึ้นโดยเอกชนหรือบริษัท ท่องเที่ยว เช่น ร่วมกันพัฒนาจุดขายต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่ต้องได้รับความร่วมมือและความเข้าใจจากทุกส่วน ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของรัฐและเจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่ รวมทั้ง ผู้ประกอบการที่ประกอบกิจการอย่างเป็นธรรมกับประชาชนในพื้นที่ แนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

1. ในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรม ความพร้อม และ ความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในรูปของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ สนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว โดยการจัดตั้ง เป็นองค์กร ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้นในชุมชน เช่น ชมรม สมาคม สหกรณ์

3. ให้องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น เทศบาล สภาตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมเกี่ยวกับ การท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่น ๆ

4. จัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายระดับ จังหวัด ภาค และชาติ

5. ให้องค์กรผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวระดับพื้นที่ เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร จังหวัด เอกชน และ ททท. เป็นกลไกที่สำคัญในการถ่ายทอดประสานงาน ประสานการปฏิบัติกับผู้เกี่ยวข้อง

ในระดับชุมชน ถ่ายโอนอำนาจการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ได้กำหนดโดยตกลงร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน

6. กำหนดช่องทางการจัดหาเงินทุนเพื่อดำเนินการบริหาร การจัดการ โครงการและ กิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

7. แนะนำและวางระบบให้ผู้ประกอบการนำเที่ยว ประสานงาน และร่วมดำเนินการ อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มากขึ้น

8. จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้เพิ่มเติมอื่น ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

9. จัดฝึกอบรมการเก็บข้อมูล บริหารข้อมูล และใช้ประโยชน์ข้อมูลในการพัฒนา การวางแผน และจัดโครงการ และกิจกรรมเชิงธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

10. จัดให้มีระบบองค์กร กลไก เครื่องมือ และงบประมาณในการติดตามตรวจสอบ อย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยว มีนักวิชาการและนักศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำมาอ้างอิงพอสังเขป ดังนี้

Berkarty & Medlik (1995 อ้างถึงใน สุภาพร มากแจ้ง, 2539) การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของประสบการณ์พิเศษกับสัมพันธภาพ ซึ่งเกิดจากการเดินทางและการพักผ่อนต่างถิ่น เป็นการชั่วคราว โดยมิได้ประกอบอาชีพ ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับ ฉล่องศรี พิมลสมพงษ์ (2542) การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน และพักผ่อนหย่อนใจ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวว่าเป็นการเดินทาง ภายใต้งื่อน ไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ คือ

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

McIntosh and Goeldner (1984 อ้างถึงใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งประเทศไทย, 2540) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และความสัมพันธภาพ ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่าง ๆ รวมทั้งกับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพ และประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูด ด้วยการให้การต้อนรับที่อบอุ่น เปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง เป็นการชั่วคราวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ หรือด้วยจุดประสงค์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหารายได้

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้สรุปสาระสำคัญของระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคม และเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน การพิจารณาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วยระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญดังนี้

1. ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) อันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึง สถานภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชน และท้องถิ่น

2. บริการการท่องเที่ยว (Tourism Services) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ

3. ตลาดท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึง กิจกรรม รูปแบบ หรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

การท่องเที่ยวในแต่ละระบบย่อยมีองค์ประกอบอีกมากมายที่มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกัน นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนอกระบบ เช่น ลักษณะทางกายภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ภูมิอากาศ ชุมชน กิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ในพื้นที่ ระบบนิเวศ ป่าไม้ แหล่งน้ำ และอากาศ ตลอดจนการบริหารและจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมนอกระบบเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การจัดการการท่องเที่ยว จึงเป็นการกระทำอย่างมีเป้าหมาย ที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคม และสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จ

ความหมายของการบริหารจัดการ

คำว่า การบริหาร (Administration) หรือการจัดการ (Management) มีความหมายที่นิยมใช้ควบคู่กัน ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

สมาน รังสิโยกฤษณ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์ (2522) ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของและวิธีการปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สมพงษ์ เกษมสิน (2526) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำเอาทรัพยากรการบริหารมาตอบสนองกระบวนการบริหารให้สามารถดำเนินงานหรือดำเนินการ ได้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนิพนธ์ กิनावงศ์ (2526) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การร่วมมือกันทำงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน ในการร่วมมือกันทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้า เรียกว่า ผู้บริหารและการร่วมมือกันนั้น จะจัดอยู่ในรูปองค์การประเภทต่าง ๆ แล้วแต่การมีวัตถุประสงค์ขององค์การนั้น ๆ

สำหรับ พยอม วงศ์สารศรี (2528) ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ กระบวนการที่ผู้จัดการ ใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของ สมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวัง ทางด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การ จึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ สวงน สุทธิเลิศอรุณ (2529) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์ และศิลปะ เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การบริหารเป็นการประสานงาน การอำนวยความสะดวก และการให้บริการแก่ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับ สมคิด บางโม (2540) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การใช้ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

ศิริอร ชันชหัตถ์ (2541) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกิจกรรมที่บุคคลดำเนินการ ร่วมมือกับผู้อื่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด

ส่วนความแตกต่างของคำว่า การบริหารและการจัดการมีวิธีการนำไปใช้แยกกัน ดังนี้ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541) การบริหาร หมายถึง การบริหารงานขององค์การ ที่ไม่ต้องการกำไร โดยผู้บริหารจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เป้าหมายขององค์การที่วางไว้ บรรลุผลสำเร็จ โดยมีได้คำนึงถึงผลตอบแทนที่จะได้รับ คำว่า Administration จึงมักใช้ในองค์การ รัฐบาล หรือหน่วยงานสาธารณะที่ไม่หวังผลกำไร และการจัดการ หมายถึง การบริหารงานใด ๆ ขององค์การที่ต้องการหากำไร โดยผู้บริหารจะต้องทำให้องค์การบรรลุเป้าหมาย เพื่อให้ตนอยู่รอด ในองค์การได้ คำว่า Management จึงมักใช้ในองค์การธุรกิจหรือองค์การที่มุ่งผลกำไรจาก การดำเนินงานโดยตรง

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง ความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรการบริหาร ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบในลักษณะที่มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยว ด้านบริการการท่องเที่ยวและด้านตลาดการท่องเที่ยว

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

สำหรับความหมายของความรู้ (Knowledge) นั้น ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

Good (1973) ได้ให้ความหมายของคำว่าความรู้ว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง ความจริงกฎเกณฑ์ และข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่บุคคลได้เก็บรวบรวมสะสมไว้ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ Webster (1967) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้เช่นกันว่า ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ สิ่งของ หรือบุคคลซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์หรือจากรายงานการรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจน และต้องอาศัยเวลา

นอกจากนี้ Bloom (1971 อ้างถึงใน ชีระนุช วนะโพธิ์, 2530) กล่าวว่าความรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการระลึกได้ถึงสิ่งเฉพาะหรือสิ่งทั่วไป ระลึกถึงวิธีการ กระบวนการหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นความจำ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ ชาวล แพร์ตันกุล (2526) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า ความรู้ คือ การแสดงออกของสมรรถภาพสมองด้านความจำ โดยใช้วิธีวัดได้เป็นหลัก และสุภาพ นัทรารมณ์ (2539) กล่าวว่า ความรู้ คือ ความสามารถในการจดจำ การทวนความจำ ความทรงจำ การจัดกลุ่ม ตัดสินวิเคราะห์ รู้แบบแผน โครงสร้างและทฤษฎีในสิ่งที่ได้ศึกษามา ซึ่งก็มีความหมายใกล้เคียงกับ ชวิชัย ชัยจริยากุล (2527) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงความจำ และการระลึกได้ที่มีต่อความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยากซับซ้อน และมีความสัมพันธ์ต่อกัน

โยชิน สันสนยุทธ และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2524) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า ความรู้ หมายถึง กลุ่มข้อความ และข้อความในที่นี้ความหมายกว้าง ไม่ได้หมายถึง เฉพาะกลุ่มข้อความที่เป็น ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือภาษาท่าทางที่เราพบเห็นอยู่โดยทั่วไปเท่านั้น แต่หมายรวมถึง กลุ่มข้อความที่เป็นสากล เช่น ภาษาคณิตศาสตร์ และภาษาคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งมีความหมายตรงกับ ชิตยา สุวรรณชฎ (2527) ที่ได้ให้ความหมายของความรู้ในความหมายที่กว้างว่า ความรู้ คือ บรรดาข่าวสารต่าง ๆ แนวคิดต่าง ๆ รวมตลอดจนกระทั่งวิธีการต่าง ๆ ในอันที่จะได้มาซึ่งข่าวสาร และความคิดเห็น นอกจากนั้นยังหมายรวมถึง ความคิด ความเชื่อของชาวบ้านอีกด้วย และเสนอว่า ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่มนุษย์ค้นพบ และสร้างขึ้นมาเป็นเครื่องมือประกอบการดำรงชีพ และกำหนดวิถีชีวิต และสมศักดิ์

ศรีสันติสุข (2538) ได้อธิบายความหมายของความรู้ในเชิงสังคมศาสตร์ว่า มนุษย์จะต้องหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจสาเหตุ การแก้ไขปัญหาต่างๆ ต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและสังคม ซึ่งความรู้ของมนุษย์ ได้มีการพัฒนามากมายและมีหลายระดับของความรู้ตามความสามารถและพื้นฐานของมนุษย์ กล่าวคือ

1. ความรู้ในทัศนะของบุคคลทั่วไป มีลักษณะที่แตกต่างกันตามพื้นฐาน และความสามารถของแต่ละบุคคล บุคคลทั่วไปในที่นี้ หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอน เช่น ชาวนา ชาวไร่ พ่อค้า นักธุรกิจ ชาวบ้านทั่วไป และอื่น ๆ บุคคลทั่วไปเหล่านี้ มีทัศนะต่อความหมายของความรู้ที่เกิดจากความรู้ และความเข้าใจ การถ่ายทอดสืบต่อจากประเพณี แต่จะไม่รู้ถึงความหมายที่แท้จริง ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ทางธรรมชาติและทางสังคม ของบุคคล ไม่สามารถที่จะเรียบเรียงเป็นความคิดรวบยอดได้

2. ความรู้ในทัศนะของนักวิชาการ มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุมีผลและมีความคิดรวบยอด มีลักษณะของนามธรรมเป็นส่วนมาก ความรู้ของนักวิชาการจะต้องเป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุผล และสามารถพิสูจน์ได้ มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ นักวิชาการมักมีความสนใจที่จะค้นคว้าหาความรู้ อย่างมีระบบตามแขนงวิชาของตน เพื่อนำความรู้ที่สร้างขึ้นเป็นหลักทฤษฎีของตนต่อไป

3. ความรู้ในทัศนะของนักปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและสังคม ที่อธิบายได้ในลักษณะที่สามารถนำไปใช้ได้ เราอาจกล่าวได้ว่า นักปฏิบัติ เป็นบุคคลที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ของนักวิชาการ และบุคคลทั่วไปเพื่อนำความรู้ที่ไปทำประโยชน์ ให้แก่ส่วนรวม ระดับความนึกคิด ความลึกซึ้งของความรู้ อาจอยู่ระหว่างนามธรรม และรูปธรรม ตามความเข้าใจของทัศนะบุคคลทั่วไป

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ความรู้ คือ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับจากการศึกษาค้นคว้า หรือสังเกต แล้วรวบรวมเป็นความจำเก็บสะสมไว้ แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ระลึกได้ หรือสิ่งที่จำออกมาให้ปรากฏสังเกตได้ และวัดได้ โดยอาศัยความสามารถ และทักษะทางสติปัญญา

การวัดความรู้ มีผู้ให้ความหมายหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยนำมาศึกษามีดังนี้

UNESCO (1981 อ้างถึงใน สุรเกียรติ์ จิตะฐาน, 2538) กำหนดการวัดความรู้ไว้ว่าจะต้องวัดพฤติกรรมในสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับความจำ ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปของการจำได้ การระลึกในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ กระบวนการ แนวความคิด และทฤษฎีต่าง ๆ

2. ความสามารถในการตีความ และความเข้าใจในเนื้อหาสาระเมื่อปรากฏอยู่ในรูปตาราง แผนภูมิ สัญลักษณ์ หรือรูปแบบอื่น ๆ

3. ความสามารถในการประยุกต์ วิเคราะห์ สรุป และประเมินค่าจากเนื้อหาสาระในสถานการณ์ต่าง ๆ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2519 อ้างถึงใน ยูวดี ไวทยะโชติ, 2535) ได้เสนอแนวคิดในด้านวิธีการวัดความรู้ที่เป็นที่นิยมไว้ว่า วิธีการวัดผลความรู้กระทำได้หลายวิธี แต่ที่นิยมปฏิบัติกันโดยทั่วไป คือ การวัดโดยใช้แบบสอบถาม และเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice Test) เป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นแบบทดสอบที่วัดได้รอบด้าน สามารถวัดผลของการเรียนรู้ได้หลายอย่าง ตั้งแต่กระบวนการทางสติปัญญาชั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ตลอดจนถึงการจดจำเบื้องต้น และนอกจากนี้ ผู้ตอบยังมีโอกาสเดาถูกได้น้อยอีกด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความรู้ของผู้ประกอบการ ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์รายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น อันเกิดจากการสังเกต การศึกษาที่ผู้ประกอบการได้จดจำ หรือเก็บรวบรวมไว้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความเข้าใจและมีก้าไปปฏิบัติอย่างถูกต้องต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้คำนิยาม หรือคำจำกัดความของทัศนคติไว้มากมาย ดังนี้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ให้คำนิยามถึงทัศนคติว่าเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก สอดคล้องกับความหมายในราชบัณฑิตยสถาน (2525) คำว่า ทัศนคติ นักวิชาการบางกลุ่มเรียกว่า เจตคติ ซึ่งมาจากภาษาอังกฤษ คำเดียวกัน คือ Attitude หมายถึง ท่าที ความรู้สึก แนวความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งสิ่งหนึ่ง มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "Aptus" แปลว่า โน้มเอียง เหมาะสม ส่วน สมพงษ์ เกษมสิน (2526) กล่าวว่า ทัศนคติ (Attitude) เป็นนามธรรมและเป็นผลที่ทำให้เกิดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม แต่ทัศนคติไม่ใช่แรงจูงใจ (Motive) และแรงขับ (Drive) หากแต่เป็นภาพแห่งการพร้อมที่จะได้ตอบ (State of Readiness) และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการตอบสนองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งต่อสิ่งเร้าและนิพนธ์ คันทเสวี (2528) ให้ความหมายว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่ชี้นำการแสดงของบุคคลที่จะกระทำต่อสิ่งของบุคคลหรือสถานการณ์ ทัศนคติจึงมีความสำคัญในการมีปฏิกิริยาโต้ตอบสิ่งนั้น ๆ ดังกล่าว หากบุคคลจะกระทำหรือแสดงออกอะไรสักอย่างหนึ่งออกมาต่อสิ่งใด ๆ เขาย่อมกระทำไปตามทัศนคติที่เขาถือต่อสิ่งนั้น ๆ ทัศนคติของบุคคลจึงมีอิทธิพลในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่ง สุรางค์ จันท์ธรม (2537) ได้กล่าวไว้ว่า ทัศนคติ คือ ท่าทีหรือความรู้สึกที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งแสดงออกต่อบุคคลด้วยกันต่อวัตถุหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นไปในทางที่ดีหรือในทางบวก (Positive) และในทางที่ไม่ดีหรือทางลบ (Negative) หรือ

อาจเป็นกลาง (Neutral) ก็ได้ ทั้งนี้ย่อมเกิดจากการเรียนรู้ของเขาในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ วีรพล จันธิมา (2541) กล่าวว่า ทักษะคิดเป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล และทักษะคิดจะเป็นเครื่องกำหนดทิศทางพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งความรู้สึกนั้น อาจจะเป็นไปในทิศทางที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ นูชนันท์ วิมลนิศย์ (2541) กล่าวว่า ทักษะคิด หมายถึง ความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งในทาง สนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งนั้น หรือสภาพการณ์นั้น

สำหรับองค์ประกอบของทักษะคิดนั้น ทิตยา สุวรรณชญ (2527) ได้แบ่งองค์ประกอบของ ทักษะคิดแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ส่วนของความรู้สึก (Affective Component) หมายถึงบรรดาความรู้สึกที่ชอบไม่ชอบ รัก หรือเกลียดหรือกลัว ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ของบุคคล

2. ส่วนของสติและเหตุผล (Cognitive Component) ในส่วนนี้เป็นเรื่องของการใช้เหตุใช้ผล ของบุคคลในการจำแนกแยกความแตกต่าง ตลอดจนผลต่อเนื่องผล ได้ผลเสีย กล่าวคือ การที่บุคคล จะสามารถนำเอาคุณค่าทางสังคมที่ได้รับอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดมาใช้ในการวิเคราะห์ พิจารณา ประกอบเหตุผลของการที่ตนจะประเมินข้อแตกต่างระหว่างส่วนนั้น กับความรู้สึกก็คือ การพิจารณา ของบุคคลในส่วนจะมีลักษณะปลอดภัยจากอารมณ์ แต่จะเป็นเรื่องของเหตุผลอันสืบเนื่องมาจาก ความเชื่อของบุคคล

3. ส่วนของแบบพฤติกรรม (Behavioral Component) ซึ่งหมายถึง แนวโน้มในอันที่จะมี พฤติกรรม (Action Tendency) แนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมนี้จะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับส่วนของ ความรู้สึก ตลอดจนส่วนของสติและเหตุผล ส่วนของแบบพฤติกรรมนี้จะมีเป็นส่วนที่บุคคลพร้อม ที่จะปฏิบัติหรือแสดงออกต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีความหมายเหมือนกับ ถวิล ธาราโภชน (2532) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น จะต้องเกิดจากขั้นตอนตาม องค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการรับรู้ การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดนั้น บุคคลจำเป็นต้อง มีความรู้ในสิ่งนั้นเสียก่อน การเกิดทัศนคติของแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกัน

2. องค์ประกอบเกี่ยวกับการรู้สึก เมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งนั้น ถ้าบุคคลนั้นรู้ว่ามิใช่ประโยชน์ ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าไม่มีประโยชน์ก็จะไม่มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบทางการกระทำ เมื่อบุคคลรู้ในสิ่งนั้นมาแล้ว และรู้สึกชอบไม่ชอบตามมา บุคคลนั้นก็กระทำให้สิ่งนั้นลงไป พงษ์ศิริ สวานแก้ว (2536) ยังได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของ ทักษะคิดว่าเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคล สิ่งของ หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน คือ

1. ด้านการรับรู้ หมายถึง การรับรู้และวิจัยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับ แสดงออกมาในแนวความคิดที่ว่าสิ่งใดถูกต้องและสิ่งใดไม่ถูกต้อง

2. หมายถึง ลักษณะทางอารมณ์ของบุคคลที่สอดคล้องกับความคิด คือ เมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งใดมาแล้วและความรู้นั้นมีมากพอที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นดี มีประโยชน์ บุคคลก็เกิดความรู้สึกชอบสิ่งนั้น แต่ถ้าเรารู้มาว่าสิ่งนั้นไม่ดี บุคคลก็จะเกิดความรู้สึกไม่ชอบ

3. ด้านการกระทำ หมายถึง ความพร้อมที่จะกระทำเป็นผลเนื่องมาจากความคิดและความรู้สึกซึ่งจะออกมาในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธ การปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ

โดยแบ่งทัศนคติออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทัศนคติในเชิงบวก หมายถึง การประเมินค่าของทัศนคติไปในทางที่ดี เช่น เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย พอใจ ชอบ สนับสนุน ยอมรับ

2. ทัศนคติในเชิงลบ หมายถึง การประเมินค่าของทัศนคติไปในทางที่ไม่ดี เช่น ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไม่เห็นด้วย ไม่พอใจ ไม่ชอบต่อต้าน ไม่ยอมรับ

การเกิดทัศนคติตามแนวความคิดของ Foster (1962 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการเกิดทัศนคติขึ้นอยู่กับมูลเหตุ 2 ประการ คือ

1. ประสบการณ์ที่บุคคลมีกับสิ่งของ หรือบุคคลมีกับสถานการณ์ ทัศนคติก่อตัวขึ้นจากการที่บุคคลได้พบเห็น ค้นเคย ทดลอง อันเป็นประสบการณ์ทางตรง หรืออาจเกิดจากประสบการณ์ทางอ้อมก็ได้ เช่น จากการเห็นรูปภาพ การฟัง ถ่ายภาพ บุคคลจะไม่มีทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการรับทราบประสบการณ์หรือสถานการณ์

2. ค่านิยมและการตัดสินใจอันเกิดจากค่านิยมของกลุ่มชน เนื่องจากกลุ่มชนในแต่ละกลุ่มมีค่านิยมและการตัดสินใจอันเกิดจากค่านิยมที่ไม่เหมือนกัน กลุ่มชนเหล่านี้จึงอาจจะมีทัศนคติต่อสิ่งเดียวกันแต่แตกต่างกันได้ สัตดา กิตติวิภาค (2532 อ้างถึงใน จรูญศักดิ์ พันทวีชัย, 2543) ได้กล่าวถึงการเกิดทัศนคติโดยทั่วไปว่าเกิดจากประสบการณ์ และการเรียนรู้ ซึ่งขั้นตอนหรือกระบวนการเรียนรู้เมื่อเกิดทัศนคติมีความแตกต่างกันแล้ว แต่ลักษณะของทัศนคติของแต่ละบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันออกไป ในการศึกษาทัศนคติจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของทัศนคติว่าสามารถเกิดขึ้นได้อย่างไร

จากแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับทัศนคติดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม ในทางที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ในชีวิต ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันทั้งทางบวกและทางลบที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ตอบสนองไปในทิศทางใดก็ได้ นอกจากนี้ทัศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนไปหรือมีการได้รับข้อมูลใหม่มากขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบการที่มีต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ในแง่ของความเป็นทรัพยากรธรรมชาติ และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในทางที่จะเห็นด้วยมาก หรือเห็นด้วยน้อย ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน โดยผู้วิจัยได้นำมาเพื่อใช้ในการศึกษา ดังนี้

Stavenhagen (1977 อ้างถึงใน ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย, 2522) กล่าวถึงส่วนร่วมในท้องถิ่นว่าหมายถึง กระบวนการที่สมาชิกของชุมชนมีการกระทำออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันในการที่จะแสดงให้เห็นความต้องการร่วม ความสนใจร่วมมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหรือการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้อิทธิพลต่ออำนาจตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยอาจจะเป็นการดำเนินการร่วมกันในการเพิ่มอำนาจต่อรองทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพสังคมในกลุ่มชุมชนส่วน Williams (1976 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าหมายถึง ตัดสินใจปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาประชาชน ให้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ Lindereen (1989 อ้างถึงใน วิศิษฐ์ ทองสมบูรณ์, 2535) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหลาย ๆ คน ทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายร่วมกันและทำงานนั้นให้สำเร็จ และงานที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันหลาย ๆ คน จะต้องมีการร่วมมือมากขึ้น การที่จะทำอะไรให้สำเร็จลุล่วงไปได้นั้น ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลกับกลุ่มว่ามีความสามารถที่จะช่วยกันทำงานมากน้อยเพียงใด ถ้าหากทุกคนต่างก็ยอมรับจุดหมายต่าง ๆ ของกลุ่มแล้ว การทำงานของกลุ่มก็จะประสบปริมาณความเป็นศูนย์กลางมาก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการยอมรับจุ่มงหมายของสมาชิกต่าง ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับ กรรณิกา ชมดี (2524) ได้สรุปไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบ เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุม

การใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง ซึ่ง นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ยังได้กล่าวไว้อีกด้วยว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเห็นเหตุเร้าใจให้กระทำกรให้ (Contribution) บรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย สรุปได้ว่าเป็นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) มิใช่เป็นเพียงแต่การเป็นส่วนหนึ่ง (Belonging) ของชุมชนนั้นเท่านั้น หรือการมีส่วนร่วมอาจหมายถึง การทำงานร่วมกันกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ (ความร่วมมือร่วมใจ) โดยการกระทำดังกล่าวให้ห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะและเหมาะสม (การประสานงาน) กับทั้งกระทำกรงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพัน ให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้ไว้ใจได้ (ความรับผิดชอบ) ดังนั้น การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอีกด้วย

ยุวัฒน์ วุฒิมณี (2534) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับความหมายของ สานิตย์ บุญชู (2530) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนสามารถที่จะรวมตัวของเขาเอง ในการแสวงหาแนวทางในการตอบสนองด้วยการวางแผน การบริหารและการจัดการในการปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนเอง และท้องถิ่นให้ดีขึ้นและ สุจินต์ ดาววิระกุล (2527 อ้างถึงใน พิชญวัตร วรรณะกุล, 2538) หมายถึงกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีส่วนร่วมดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังที่ปรารถนาหรือที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช่เป็นการกำหนดกรอบแนวคิดจากบุคคลภายนอก

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม ปรัชญา เวสารัชช์ (2544) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้ามาเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณีต่อไปนี

2.1 การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2.2 การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผน และดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

2.3 การสร้างโอกาสการเอื้อให้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน

3. เมื่อพิจารณาในแง่นี้ การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่ประชาชนลงแรง และทรัพยากรเพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนลงแรง ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับผลประโยชน์ที่ได้

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและ โครงสร้างการบริหารรวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน และสมนึก ปัญญาสิงห์ (2542 อ้างถึงใน พะยอม จีรวัดน์ชนพงศ์, 2550) ยังได้อธิบายความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่า มีสาระสำคัญสูงสุดของการทำงานแบบมีส่วนร่วม ไม่ใช่อยู่ที่การวิเคราะห์ตีความ แต่อยู่ที่การลงมือปฏิบัติตามปรัชญา และกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบเหล่านี้ คือความร่วมมือร่วมใจ (Cooperation) การประสานงาน (Coordination) ความรับผิดชอบร่วมกัน (Responsibility) ความพยายามร่วมกัน (Collective Effort) ความสัมพันธ์ที่ราบรื่น และกลมกลืนกัน (Harmonious Relation) การมีจิตใจที่มุ่งมั่นและร่วมกันทำงาน (Communal and Cooperative Spirit or Partnership) และการลงมือปฏิบัติดำเนินการร่วมกัน (Action or Implementation)

สำหรับลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้น WHO (1978 อ้างถึงใน เพ็ญศรี รัตนะ, 2536) ได้เสนอว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงนั้น จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน

1. การวางแผน (Planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามประเมินผลและประการสำคัญ คือ การตัดสินใจ

2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงิน และการบริหาร

3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

4. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining Benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวในสังคม หรือวัตถุได้ ซึ่ง Uphoff (1981 อ้างถึงใน อนงค์ พัฒนจักร, 2535) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอนเช่นกัน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ที่เป็นไปทั้งในรูปของการเข้าร่วมโดยมีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร หรือการเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือ รวมถึงการเข้าร่วมในการลงแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างควบคู่กันไป

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในรูปแบบนี้ นับเป็นการควบคุม ตรวจสอบ การดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

จากแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันในกิจกรรมของชุมชนหมู่บ้าน โดยร่วมกันคิดหาแนวทางวิธีการในการดำเนินการ ตัดสินใจเลือกแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ลงมือปฏิบัติร่วมกัน หรือให้การสนับสนุน และติดตามการดำเนินงานในกิจกรรมที่ตัดสินใจร่วมกันไว้ รวมทั้งรับประโยชน์จากกิจกรรมที่ดำเนินการนั้น ๆ ร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอก ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ และควบคุมการใช้ และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม และได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการต่อการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการที่อยู่ในชุมชน ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ใน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการวางแผน มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ แสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
2. ด้านการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประชุม จัดทำแผน โครงการ เป็นคณะทำงาน
3. ด้านการดำเนินการ มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การรณรงค์รักษาความสะอาด การเป็นอาสาสมัครการท่องเที่ยว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและมีความสอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาตามประเด็น ดังนี้

เรื่องการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้า ปิยะพร โยธี (2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดเพื่อยกระดับเป็นตลาดสดนำชื่อของผู้ประกอบการค้าที่ทำการค้าในตลาดสดหน้าเมืองสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้ประกอบการค้าในตลาดมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดเพื่อยกระดับเป็นตลาดสดนำชื่อระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ประกอบการค้าที่ทำการในตลาดสดหน้าเมืองสิงหนครมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมมากที่สุด รองลงมาคือ การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผลน้อยที่สุดตามลำดับ ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาของ สุรางรัตน์ ช่วยวงศ์ญาติ (2547) ได้ศึกษา ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นกรณีศึกษา หาดบางแสน 2 อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้ต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากที่สุดในเรื่องการท่องเที่ยว คือ กิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ การท่องเที่ยวในท้องถิ่นช่วยสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น และการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการบริหารจัดการ และผู้ประกอบการค้า: ต้องมีการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดี ในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน

สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีผู้ศึกษาดังนี้ พะยอม จีรวัฒน์ธนพงศ์ (2550) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า มีตัวแปรสองด้านที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ วัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ประชาชนสังกัด และความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้น ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาครัฐกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าจะต้องมีแผนงานประสานความร่วมมือให้สอดคล้อง

กับตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม ดังกล่าว เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นำไปสู่การปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม และประสบผลสำเร็จในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาของสายรุ้ง ดิน โคนสูง (2549) ที่ศึกษา เรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาหาดขบา ตำบลขบา อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา พบว่า หลักการจัดการท่องเที่ยวของชาวบ้านขบามีโครงสร้างการบริหารที่ไม่ซับซ้อน โดยตั้งอยู่บนหลักของความโปร่งใสและยุติธรรม และเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การออกกฎกติกา รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ส่วนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในทัศนะของชุมชนนั้น ชาวบ้านได้ให้ความสำคัญในด้านการบริหารจัดการที่ต้องมีคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้ง โดยชาวบ้านต้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเป็นเจ้าของร่วมกันในแหล่งท่องเที่ยว

ประภาส อินทนปสาธน์ (2546) ได้ศึกษาการบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามูบ่าน โลกโถ่ง อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การจัดองค์การชาวบ้าน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้าง ด้านผู้นำ ด้านเป้าหมาย ด้านกิจกรรมร่วมกัน การประสานงานและการสื่อสาร และการติดตามประเมินผล พบว่า ในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน ระดับค่าเฉลี่ยของสมาชิกอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกิจกรรมร่วมกัน ด้านการประสานงานและการสื่อสาร ด้านโครงสร้าง ด้านเป้าหมายร่วมกัน ด้านผู้นำและด้านการติดตามประเมินผลการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โลกโถ่งใน 4 ด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมดำเนินการ ร่วมตัดสินใจ และร่วมวางแผน ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวใน 6 ด้าน พบว่า ภาพรวมพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ความพึงพอใจด้านวัฒนธรรมและวิถีชุมชนมากที่สุด ด้านกิจกรรมที่เตรียมให้นักท่องเที่ยว และด้านความพอใจโดยรวม ส่วน 3 ด้านที่เหลืออยู่ในระดับพอใจปานกลาง คือ ด้านการต้อนรับและบริการด้านความปลอดภัย และด้านสถานที่ สำหรับปัญหาและอุปสรรค ด้านความปลอดภัย จากความรู้สึกของนักท่องเที่ยว เรื่องแสงสว่าง การจัดเวรยามในการดูแลความเรียบร้อย สำหรับแนวทางพัฒนาในด้านการจัดองค์การชาวบ้านในเรื่องการพัฒนาความเข้าใจให้เห็นความเข้าใจให้เห็นความสำคัญ การติดตามประเมินผล ขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมควรพัฒนาและให้ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการวางแผน และจากนักท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาเพิ่มความพึงพอใจด้านสถานที่พักและหมู่บ้าน ด้านการต้อนรับและบริการและด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยวแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทกับภาคการเกษตรในชนบท การท่องเที่ยวสามารถเสริมรายได้ภาคการเกษตร นำผลผลิตการเกษตรที่มีอยู่หรือสินค้าท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เด่นในชุมชนมาเชื่อมกับการท่องเที่ยว ได้ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรที่มีในท้องถิ่น หรือเชื่อมโยงผลผลิตการเกษตรจากท้องถิ่น นำไปสู่เมือง โดยอาศัยการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาภาคการเกษตรของชาวชนบทในด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ จันทรา (2546) ได้ศึกษาปัจจัยสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในวนอุทยาน (สวนหิน) ของประเทศไทย กรณีศึกษา วนอุทยานผางาม จังหวัดเลย พบว่า ผู้หญิงวัยรุ่นที่กำลังอยู่ในวัยเรียนนิยมไปวนอุทยานผางามมากที่สุด โดยมีจุดมุ่งหมายมาชมธรรมชาติที่มีลักษณะเด่นเป็นสวนหินโดยเฉพาะบริเวณเขาวงกต โดยมีวัตถุประสงค์นำทาง ใช้เวลาในการท่องเที่ยว 1-2 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นทางบวกต่อการปัจจัยการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งวนอุทยานผางามจัดทำอยู่ในขณะนี้ ได้แก่ ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการจัดการ ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการท่องเที่ยวที่หลากหลายซึ่ง จูดีวัฒน์ นวลละออง (2550) ได้ศึกษาเรื่องการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลป่าค้อ อําเภอดง จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า ยังไม่มีรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรมต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงทางด้านการท่องเที่ยวร่วมบูรณาการ ซึ่งจากการศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาแผนการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ดังนี้

1. ต้องมีการวางแผนที่เน้นการทำงานแบบพหุภาค โดยยึดหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่แท้จริงมาปรับใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม
2. ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม อย่างแท้จริงในทุกกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องมีการติดตามผลการดำเนินการวางแผน เพื่อประเมินประสิทธิผลของแผนในอนาคตต่อไป

นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องมีรูปแบบที่หลากหลายแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อที่จะทำให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน ซึ่งสมบูรณ์ ประสาททอง (2551) ได้ศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานตามหลักการวิจัยวางแผนเชิงกลยุทธ์ได้สิ่งต่อไปนี้

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานควรมีแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์ธรรมชาติ สะอาดปลอดภัย ให้ความรู้ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาและจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีเป้าหมายหลัก 6 ประการ ได้แก่

1. มีการจัดการที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านน้ำเสียและขีดความสามารถในการรองรับในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทุกแห่งของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
2. จัดระบบสาธารณูปโภคและระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและนักท่องเที่ยว

25689

9/11-93
๑/๑๕๐

3. มีกิจกรรมให้ความรู้ ระบบสื่อความหมายและอุปกรณ์สื่อสารที่ทันสมัยสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว
4. จัดฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากร ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างถูกต้องชัดเจน
5. จัดบุคลากรให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมายและมีการประสานงานกันอย่างเป็นระบบ
6. กระจายรายได้และให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่